

2. La copiii cu dizabilități, în special cei cu deficiență mintală psihomotricitatea joacă un rol foarte important în dezvoltarea personalității lui. Iar stabilirea unei imagini complexe al aspectelor psihomotricității la această categorie de copii după diverși autori poate fi caracterizată pe paliere diferite. Mișcările copiilor cu deficiență mintală sunt caracterizate prin: coordonare slabă sau impulsivitate, tulburări de lateralitate, coordonarea slabă și lipsa reprezentărilor despre spațiu și timp. Iar aceasta este unul din principalele motive ce le face stăpânirea deficitară a unor activități vitale simple chiar și a celor de autodeservire din viața de zi cu zi.

3. Tulburările ale psihomotricității la copii cu deficiență mintală se caracterizează prin: dificultăți de schema corporală; de structurare perceptivă motrică; de coordonare al mișcărilor voluntare; tulburări de lateralitate; dificultăți de percepere a spațiului și timpului; capacități fizice reduse la nivelul preciziei.

4. În urma realizării experimentului de constatare s-a identificat: întârzierea în dezvoltarea vitezei, forței, îndemnării, rezistenței, orientării spațiale, creșterea sinchinezii la copiii cu dizabilitatea mintală.

5. După intervenția psihopedagogică s-a constatat creșterea parametrilor sus numite.

Bibliografie:

1. OLĂRESCU, Valentina. *Reținere în dezvoltarea psihică*. Chișinău: Editura: 1999. 148 p. ISBN 9975-9548-2-0
2. RADU, Ioan, Dorin, ULICI, Gherghe. *Evaluarea și educarea psihomotricității copiilor cu dificultăți psihomotorii de integrare*. București: Ed: Topografia „Semne, 94”, 2003, 158 p. ISBN 973-86056-1-X.
3. БАРЯЕВА, Людмила. *Формирование элементарных математических представлений у дошкольников (с проблемами в развитии): учебно-методическое пособие*. М.: СОЮЗ, 2002. 479 с. ISBN 5-8064-0587-7.
4. ВЛАСОВА, Татьяна. *Учителю о детях с отклонениями в развитии*. М.: Академия, 2002. 207 с. ISBN 5-94033-094-0
5. ЕКЖАНОВА, Елена. Изобразительная деятельность в обучении и воспитании дошкольников с отклонениями в развитии. În: *Дефектология*, 2003, № 6, с. 51-54. ISSN 0130-3074.
6. ЗАБРАМНАЯ, София. *Отбор умственно отсталых детей в специальные учреждения*. М.: Просвещение, 1998. 94 с. ISBN 5-09-000183-9.

BUNE PRACTICI ALE EDUCAȚIEI SPECIALE ȘI INCLUZIVE

Anghel Maria Laura,
profesor-educator, Gr. II, CȘEI,
Orașul Vălenii de Munte

Prună Nicoleta Daniela,
profesor itinerant,
Gr.II, CȘEI Nr.1, Municipiul Ploiești

Rezumat

Articolul de față își propune să evidențieze importanța strategiilor psihopedagogice în dezvoltarea competențelor cognitiv-comportamentale la elevii cu deficiență mintală integrați în învățământul de masă.

„Educația incluzivă presupune un proces permanent de îmbunătățire a instituției școlare, având ca scop exploatarea resurselor existente, mai ales a resurselor umane, pentru a susține participarea la procesul de învățământ a tuturor elevilor din cadrul unei comunități” (MEN&UNICEF, 1999; HG nr.1251/2005). Școala de azi trebuie să își proiecteze cu claritate scopurile și formele de sprijin adecvate pentru a primi toți elevii, a le asigura acoperirea nevoilor lor educaționale și a oferi astfel posibilitatea înfloririi unei societăți bazată pe accesibilitate, participare socială responsabilă și colaborare. Pentru implementarea unei educații incluzive prin formarea continuă a profesioniștilor, este necesară implicarea acestora în grupuri de presiune pozitivă, dar și antrenarea părinților și a comunității ca parteneri în educație.

„Scopul învățării este evoluția și, mințile noastre, spre deosebire de trupuri, pot continua să evolueze toată viața.”, Mortimer Adler

Summary

This article aims to highlight the importance of psycho-pedagogical strategies in the development of cognitive-behavioral skills in students with mental disabilities integrated into mainstream education. "Inclusive education involves a permanent process of improving the school institution, aiming to exploit existing resources, especially human resources, to support the participation in education of all students in a community" (MEN & UNICEF, 1999; GD no. 1251/2005).

Today's school must clearly design its goals and appropriate forms of support to accommodate all students, ensure that their educational needs are met and thus offer the opportunity to flourish in a society based on accessibility, responsible social participation and collaboration. In order to implement an inclusive education through the continuous training of professionals, it is necessary to involve them in positive pressure groups, but also to train parents and the community as partners in education.

"The purpose of learning is evolution, and our minds, unlike bodies, can continue to evolve throughout life." Mortimer Adler

Cuvinte cheie: *strategia didactică, activizarea instruirii, comunicarea didactică eficientă, învățarea interactivă, elaborarea în comun a obiectivelor învățării, demonstrația, aplicația și feedbackul, evaluarea continuă a învățării, educație integrată și incluzivă.*

Aspecte ale strategiilor psihopedagogice în educația integrată

Strategia didactică reprezintă o modalitate de abordare a procesului educațional necesară pentru realizarea obiectivelor prefigurate. Abordată din perspectiva teoriei curriculumului strategia didactică se constituie ca o componentă esențială a demersului instructiv-educativ, fiind într-o relație de interdependență cu definirea finalităților, cu organizarea curriculumului și cu tehnica evaluării. Dimensiunea metodologică a strategiei didactice evidențiază capacitatea acesteia de integrare a unor metode, procedee și mijloace de instruire în structuri operaționale superioare, care să asigure eficientizarea diferitelor activități de predare-învățare-evaluare proiectate la nivelul procesului de învățământ. Proiectarea acestor structuri operaționale evidențiază existența unor ierarhii funcționale, relevante prin faptul că unele metode devin efectiv strategii didactice prin capacitatea lor de a atrage și valorifica pedagogic alte metode și procedee didactice angajate în activitatea de instruire în diferite situații și contexte concrete. Regulile de combinare și de corelare a metodelor în cadrul unei strategii didactice vizează:

-modul de prezentare și de argumentare a cunoștințelor într-o variantă euristică sau algoritmică; modul de dirijare a învățării pe o cale necesară pentru rezolvarea de probleme sau rezolvarea de situații-problemă;

-modul de activizare diferențiată a învățării în condiții de organizare frontală, pe grupe sau individuală (Cristea, 2000).

Din punct de vedere funcțional-structural, strategia didactică angajează un model de strategie exemplară, concretizat la nivelul deciziei manageriale a profesorului care subliniază faptul că o singură metodă nu poate rezolva practic toate problemele care apar în activitățile instructiv-educative. Tipul acesta de acțiune atrage în jurul unei metode de bază, care datorită capacității sale de activizare maximă a comunicării, de stimulare maximă a creativității pedagogice se situează în centrul acțiunii, și alte metode care în combinație asigură adaptarea intervenției instructiv-educative la contextul educațional.

Strategia didactică preia, în general, numele metodei de bază aleasă în mod special pentru:

- a respecta natura sarcinii didactice inclusă în proiectul pedagogic;
- a reduce câmpul de tatonare în care acționează uneori profesorul și elevul prin operații de încercare și eroare, ajustare și revenire la soluția inițială;
- a mări gradul de probabilitate în rezolvarea sarcinilor de învățare la nivelul obiectivelor concrete (Cristea, 2000, p.351).

Activizarea potențialului de învățare

Activizarea instruirii reprezintă o calitate esențială a procesului de învățământ dar și o necesitate impusă de noile orientări teoretice și practice ale unei pedagogii moderne eficiente. Activizarea este un proces complex de mediere pedagogică care are drept scop înfăptuirea unei învățări active și interactive, ce presupune implicarea deplină a celui ce învață. Plecând de la obiectivele generale, specifice și concrete ale procesului de învățământ, activizarea instruirii are importanța unui principiu didactic, care presupune în mod special, stimularea participării elevilor în activitățile instructiv-educative, participare care asigură învățarea eficientă a conținutului parcurs. Abordată la nivel de principiu didactic, activizarea elevilor traduce la nivel operațional cerința psihologică a subiectivizării și a conștientizării mesajului educațional către obiectul educației. Resursele sale strategice sunt dependente de capacitatea pedagogică a cadrului didactic de activizare optimă a elevului, ceea ce presupune (Cristea, 2000,):

- realizarea activității de predare –învățare-evaluare la nivelul unui proces intelectual complex, bazat pe valorificarea deplină a unității dintre latura informațională și latura operațională a gândirii;

- energizarea activității de de predare-învățare-evaluare la nivelul unui proces afectivmotivațional complex, care angajează structura caracterială a personalității, medierea pedagogică a raporturilor acesteia cu lumea și cu sine.

Activizarea instruirii asigură fundamentul psihologic al didacticii moderne care proiectează saltul de la învățământul intuitiv, bazat pe imitație și rutină, în care elevul este participant pasiv, la învățământul activ, care stimulează operaționalitatea gândirii elevului, capacitatea acestuia de participare efectivă la procesul de dobândire a deprinderilor, strategiilor, cunoștințelor, atitudinilor

proiectate pedagogic la nivelul planului, al programelor și al manualelor școlare. Realizarea activizării instruirii implică valorificarea caracterului activ al conștiinței individuale, care oferă premisa transformării în timp, a obiectului educației în obiect al propriei sale formări și dezvoltări.

Intervenția pedagogică a cadrului didactic direcționează acest activism natural, potențial, ce este structurat la nivelul unui model de participare care vizează interiorizarea mesajului educațional prin construirea unui repertoriu comun între subiectul și obiectul educației (Cristea, 2000).

Ideea de activizare a activității elevilor este înțeleasă ca o calitate fundamentală a activității instructiv-educative și presupune realizarea unei suite de acțiuni: stimularea și sădirea interesului pentru cunoașterea, exercitarea inteligenței și a celorlalte funcții psihice prin efort personal, exersarea capacității de însușire a cunoștințelor, formarea abilităților de orientare autonomă în problemele activității practice, cultivarea spiritului de investigare și a atitudinii epistemice prin antrenarea elevilor la organizarea, conducerea, efectuarea și evaluarea activității didactice și a celei extrașcolare. Corelația activizare-participare susține eficiența activității didactice, pe traseul pedagogic formare-dezvoltare proiectat și realizat conform particularităților de vârstă și individuale ale colectivului, obiectivate la nivel intelectual (evoluția proceselor psihice cognitive și a aptitudinilor generale și specifice) și nonintelectual (evoluția atitudinilor afective, motivaționale, caracteriale, angajate în actul învățării) (Cristea, 2000).

Activizarea activității elevilor în cadrul procesului didactic diferă de la o etapă la alta a dezvoltării ontogenetice, în funcție de capacitățile intelectuale, de atitudinea lor față de școală, de gradul conștientizării scopurilor de realizat, de natura și dinamica intereselor care stau la baza activității, de nivelul de dezvoltare fizică și psihică în general. Etapele reale de antrenare a elevilor în procesul didactic sunt distribuite în mod neuniform pe parcursul treptelor de școlarizare, ceea ce impune respectarea unor condiții sau cerințe ale activizării elevilor (Ionescu & Radu, 1999).

Cooptarea elevilor în procesul de instruire și autoinstruire se poate realiza numai atunci când există o bază motivațională adecvată. Această motivație reprezintă o pulsione interioară direcționată spre realizarea unui scop, care prin caracterul ei propulsator și tensional, mobilizează viața psihică a individului. Prin funcțiile de activizare, orientare, dirijare și conducere a conduitei elevului în sensul scopului pentru care s-a optat, motivația asigură sens, coerență internă conduitei, înlesnește realizarea unor scopuri conștiente. Ambianța educațională reprezintă climatul psihopedagogic în care are loc activitatea instructiv-educativă și este condiționată de climatul specific școlii generat la nivelul unor relații instituționale de ordin subiectiv și obiectiv.

Alături de ambianța educațională, comunicarea didactică reprezintă modul fundamental de interacțiune psihopedagogică dintre subiectul și obiectul educației. Relaționarea eficientă dintre profesor și elev este posibilă datorită repertoriului comun, congruenței repertoriilor celor doi.

Din punct de vedere pedagogic, învățarea reprezintă activitatea proiectată de cadrul didactic cu scopul de a determina modificări cantitative și calitative la nivelul personalității elevului, prin valorificarea capacității acestora de dobândire a cunoștințelor, a deprinderilor, a strategiilor și a atitudinilor cognitive. Procesul învățării pune în acțiune dimensiunile cognitive, afective, motivaționale și volitive ale personalității umane care susțin modificarea sau transformarea intențională a comportamentului uman, în vederea adaptării continue. Pentru atingerea obiectivelor propuse se impune aplicarea unor modalități sigure de activizare. Prin aceste modalități se face referire la utilizarea unui sistem de metode de instruire și autoinstruire și îmbinarea acestora cu mijloacele de învățământ corespunzătoare.

Strategii activizante în educația integrată

Complexitatea procesului de integrare constă în parcurgerea unor etape importante care să asigure realizarea scopurilor, obiectivate în adaptarea și integrarea copiilor cu CES în școala de masă. Una dintre calitățile esențiale ale curriculumului școlar vizează un grad cât mai mare de flexibilitate, astfel încât să permită fiecărui copil să avanseze în ritmul său și să fie tratat în funcție de capacitățile sale de învățate. Pentru aceasta este nevoie ca formularea obiectivelor, stabilirea conținuturilor instruirii, modalități de transmitere a informațiilor în clasă și evaluarea elevilor să se facă diferențiat. Argumentele care stau la baza elaborării unui curriculum flexibil și ușor de adaptat cerințelor educaționale ale fiecărui elev sunt:

- respectarea dreptului fiecărui copil la instrucție și educație pe măsura potențialului și capacităților sale,
- formarea la copilul cu dizabilitate a unui registru comportamental adecvat care să permită adaptarea și integrarea sa socială printr-o experiență comună de învățare alături de copiii normali,
- asigurarea legăturii cu faptele reale de viață și familiarizarea cu o serie de obișnuințe privind activitățile de utilitate practică și de timp liber,
- dezvoltarea capacităților necesare pentru rezolvarea independentă (în limitele permise de gradul deficienței) a problemelor de viață, autocontrol în situații dificile și practicarea unor metode și tehnici de muncă intelectuală care să asigure eficiență în adaptarea și integrarea școlară. Cel mai eficient lucru este de a analiza situația cu realism și obiectivitate, în funcție de fiecare caz în parte, pentru a veni în întâmpinarea cerințelor unui număr cât mai mare de elevi, inclusiv pentru cei excluși în mod curent din școlile obișnuite. Colaborarea între elevi și educatori, parteneriatul în învățare și deschiderea școlii față de cerințele tuturor categoriilor de copii și ale comunității conferă instituției școlare rolul de componentă fundamentală a sistemului social, aptă să răspundă concret imperativelor de moment ale evoluției din societatea contemporană și să rezolve o serie de probleme referitoare la nevoile de acceptare/valorizare socială a ființei umane și la capacitatea

fiecărui individ de a se adapta și integra cât mai bine într-o societate aflată într-o continuă transformare.

În scopul eficientizării procesului de învățare pentru elevii cu cerințe speciale trebuie respectate câteva repere fundamentale:

- **învățarea interactivă** – ce presupune folosirea unor strategii de învățare focalizate pe cooperarea, colaborarea și comunicarea între elevi la activitățile didactice, precum și pe interacțiunea dintre cadrele didactice și elevi sau dintre cadrele didactice (eficiența învățării presupune activitatea cadrelor didactice în echipă) ca o modalitate permanentă de lucru,

- **elaborarea în comun a obiectivelor învățării** – ce se referă la discutarea și explicarea obiectivelor acțiunii de învățare în cadrul relației dintre cadrele didactice și elevi, deoarece fiecare participant la actul învățării are ideile, experiențele și interesele personale de care trebuie să se țină seama în proiectarea activităților didactice,

- **să se folosească demonstrația, aplicația și feedbackul** – lucru ce presupune faptul că orice proces de învățare (mai ales în cazul elevilor cu cerințe speciale) este mai eficient și mai ușor de înțeles dacă informațiile prezentate sunt demonstrate și aplicate la situațiile reale de viață, existând și un feedback continuu de-a lungul întregului proces,

- **respectarea modalităților de sprijin în actul învățării** – ce se referă la faptul că elevii cu cerințe educative speciale au nevoie în anumite momente de un sprijin activ în învățare, atât în timpul activităților desfășurate în clasă, cât și la activitățile desfășurate în afara clasei, prin dezvoltarea unui parteneriat educațional cu anumite categorii de specialiști, familiile elevilor sau cu anumite instituții din comunitate, în general, cele mai utile metode și tehnici de sprijinire a învățării elevilor cu cerințe educative speciale sunt: asigurarea unui confort socioafectiv favorabil învățării, învățarea de la copil la copil, colaborarea între elevi la activitățile de predare-învățare, parteneriatul cu părinții în învățare, comunicarea cu alți specialiști din afara școlii, implicarea unor structuri sau instituții din cadrul comunității care au tangențe cu problematica educației, perfecționarea continuă a școlii, a practicii cadrelor didactice și a formelor de învățare, cunoașterea și analiza conduitelor de învățare specifice fiecărui elev,

- **evaluarea continuă a învățării** – ceea ce presupune faptul că fiecare cadru didactic trebuie să demonstreze o atitudine și o conduită flexibilă în timpul activităților de predare-învățare favorabile unei evaluări permanente, concretizate în disponibilitatea de a asculta toate răspunsurile și a aprecia fiecare intervenție a elevilor, colaborare cu alți educatori în cadrul parteneriatului de predare-învățare, prezentarea discuțiilor pentru fiecare pas al activității, discuții.

Experiența practică în domeniul educației speciale sugerează și posibilitatea desfășurării activităților didactice pe niveluri multiple de învățare pentru a putea răspunde eficient tuturor cerințelor și particularităților în învățare ale elevilor din școală. Aceste forme de activitate didactică

diferențiată presupun cu necesitate un grad ridicat de flexibilitate între elementele de structură ale sistemului, astfel încât orice elev să poată trece de la un nivel la altul sau de la o grupă la alta atunci când rezultatele obținute impun această trecere. Activitățile didactice pe grupe mici de elevi, în cadrul lecțiilor, constituie una dintre modalitățile menite să realizeze o tratare adecvată a fiecărui elev în parte, prin aplicarea unor metode de lucru specifice învățământului individualizat și, în general, prin adaptarea procesului instructiv-educativ la particularitățile elevilor.

Învățarea, ca fenomen dinamic și complex, în perspectiva strategiilor învățării interactive, are la bază o serie de elemente definitorii care pot completa lista strategiilor devenite deja clasice, valabile și în cazul educației speciale:

- valorificarea experiențelor zilnice ale elevilor prin crearea unor situații/șcenarii tip – fiecare elev poate avea o experiență diferită cu privire la unul și același eveniment/fenomen, aceasta putând fi împărtășită și celorlalți colegi,

- valorificarea cunoștințelor anterioare ale elevilor în desfășurarea lecțiilor noi și rezolvarea unor sarcini de lucru în perechi sau grupuri mici,

- utilizarea situațiilor de joc în învățare,

- folosirea problematizării pe secvențe didactice și aplicarea rezultatelor prin metode și procedee de expresie ca desenul, povestirea, lucrul manual, modelajul,

- rezolvarea creativă a conflictelor în clasă, colaborarea cu familia și valorificarea resurselor din comunitate ca tehnici de sprijinire a învățării, predării și evaluării,

- implicarea elevilor în activități ce presupun cooperare pentru rezolvarea unor probleme.

Învățarea interactivă și activitatea diferențiată favorizează lucrul în echipă al profesorilor.

Practici contemporane în educația incluzivă

Progresele înregistrate de psihologia și pedagogia diferențiată, perfecționarea tehnicilor de cunoaștere a dezvoltării psihice a copiilor au permis să se distingă categorii mai nuanțate de copii în raport cu capacitatea lor de răspundere la exigențele școlare. În rândul acestora, alături de elevii cu CES integrați individual, există și elevi cu dificultăți de învățare, cu ritm lent de acumulare de achiziții dar cu intelect normal. Confundați adesea cu elevii din prima categorie sunt nestimulați sau categorizați ca atare. Alternativă a învățământului special, educația integrată permite acordarea serviciilor de sprijin pentru copii cu posibilități reale de recuperare și reintegrare, care altădată ar fi fost orientați către școala specială. Pentru a realiza integrarea copiilor cu CES, trebuie să acționăm asupra diferitelor nivele de dezvoltare a personalităților, și anume: la nivel biologic, la nivel psihic și la nivel social. Scopurile principale ale relației dintre școală, familie și comunitate, în vederea integrării copiilor cu nevoi speciale sunt:

- informarea și sensibilizarea comunității locale cu privire la posibilitatea recuperării, educației chiar și pentru copiii ce au abandonat școala;

- sporirea conștientizării din partea comunității școlare a necesității implicării în transformarea școlii într-o școală integrativă;
- schimbarea mentalității și atitudinii opiniei publice față de copiii cu nevoi speciale;
- dezvoltarea unei rețele de cooperare în domeniul educației, implicată în procesul de integrare (ex.: poliția, serviciile sociale, spitale, etc.);
- implicarea părinților copiilor din clasă în vederea cționării mai rapide la probleme și acordarea sprijinului suplimentar copiilor cu nevoi speciale;
- elaborarea programelor școlare de informare și pregătire a comunității locale pentru educația incluzivă, prin aceasta înțelegând adaptarea școlii la cerințele speciale ale fiecărui copil, indiferent de problemele acestuia, și nu a copilului la cerințele școlii, găsirea unor strategii didactice adecvate, a unor metode și tehnici de lucru specifice: planificare, instruire, evaluare.

Bibliografie:

1. CRISTEA, S. (2000). Dicționar de pedagogie. București: Editura Litera.
2. IONESCU, S. (1975). Adaptarea socio-profesională a deficienților mintal. București: Editura Academiei.
3. RADU, GH. (1999). Psihopedagogia dezvoltării școlarilor cu handicap. București: E.D.P.
4. RADU, GH. (1979). Elemente de specificitate în profilul psihologic al debilului mintal. Unele implicații în activitatea de învățare. Revista de psihologie, 2.

DEFINIREA ȘI EXPLICAREA CAUZALITĂȚII DISLEXIEI

Rotaru Maria,
conf.univ., dr.
UPSC "Ion Creangă"

Rezumat

În ultimul timp în literatura de specialitate se conturează tendința de a conferi termenului dislexie statut de termen global pe care, mai mulți autori îl folosesc atât pentru incapacitățile de citire cât și pentru cele de scriere. Privită din mai multe perspective, dislexia nu este o boală, ci mai curând, o stare complexă, însoțită de o simptomatologie diversă, o particularitate cognitivă cu un caracter multifactorial al etiologiei, prezentă pe tot parcursul vieții. Această particularitate sau fenomen al dezvoltării, nu depinde de nivelul de inteligență și în condiții potrivite de mediu, nu devine deficiență.

Summary

There is a tendency lately in researches to give the term dyslexia the status of a global term, which many authors use as a reading and writing disability. Viewed from several perspectives, dyslexia is not a disease, but rather, a complex condition, accompanied by a diverse symptomatology, a cognitive particularity with a multifactorial character of the etiology which is present throughout life. This particularity or the development phenomenon does not depend on the level of intelligence and under appropriate environmental conditions does not become a deficiency.

Tulburarea cititului și/sau incapacitatea de a învăța actul lexic la un copil care are dezvoltare intelectuală medie și chiar mai sus de medie, a fost sesizată de mai mult timp, însă termenul *dislexie* a fost introdus în literatura științifică în 1917 de J. Hinghlood. Mai târziu, Orton în 1937, Jakson în 1944, Hallgren în 1950 introduc termenul *disgrație* pentru incapacitatea de a învăța scrierea.[1] În